

UDK: 282:283:284:286
Izvorni znanstveni članak
Pripremljen u ožujku 2013.

VJERSKA ISKLJUČIVOST IZAZVANA ZLOUPORABOM POVIJESTI - GLAVNA PREPREKA ŠIRENJU EVANĐELJA

Dragutin Matak

Adventističko teološko visoko učilište, Maruševec

SAŽETAK

Vjerska isključivost izazvana zlouporabom povijesti - glavna prepreka širenju evanđelja

Povijest je kičma stvarnosti života jer nas štiti od zamišljenih, tajnovitih i hipotetskih rekonstrukcija. Iz toga razloga se je i Bog objavio u povijesti. Međutim, ovo važno mjesto povijesti u duhovnom iskustvu potkopano je vjerskom isključivosti. Iskrivljavaju se povijesni podatci i tako se stvaraju lažne pretpostavke koje hrane identitet odvajanja od drugih i drugačijih. U ovome radu ukratko ukazujemo na nekoliko primjera kršćanske vjerske isključivosti koja je osnovna prepreka širenju evanđelja. Na kraju zaključujemo: Povijesne činjenice uvijek ostaju sastavnicama identiteta, ali nikada ne smiju postati idolima. Osnovno obilježje uravnoteženog vjerskog identiteta i misije je teološke a ne povijesne naravi. U takvom misaonom okviru valja smatrati svako ljudsko biće članom ljudske obitelji koja ima jednog i zajedničkog Roditelja. Na ovakav način Evanđelje se uspješno pronosi svijetom.

Ključne riječi: *vjerska isključivost; širenje evanđelja; Židovi; katolici; protestanti; adventisti*

Uvod

Definirajmo izraz "vjerska isključivost". Kršćanstvo je isključiva religija "kad nas poziva da usmjerimo svoje potpuno zanimanje prema Bogu... a ne prema bogovima koje su naše ruke i srca stvorili, ali kršćanstvo nije vjera koja isključuje. Ako ne mogu prihvatiti boga kojeg moj susjed štuje, moram prihvatiti susjeda. Ako ne mogu prihvatiti njegovu vjeru, moram uvažavati njegovu vjernost"¹, objašnjava Lloyd J. Averill.

Ovakva isključivost i uključivost uvjetuju jedna drugu i stvaraju zdravu napetost. Martin H. Franzmann zaključuje: "Nastojati ukloniti napetost između ovoga dvoga kompromisom ili racionalnim ujednačavanjem umjesto da živimo u toj napetosti, znači izgubiti toplinu uključivosti i snagu isključivosti."²

Međutim, vjerska isključivost o kojoj raspravljamo je nastojanje isključivanja drugih, uljudno ili nasilno, iz ovog Planeta i ako je moguće iz Neba, samo zato što su drugačiji. U tu se svrhu povijest iskrivljuje i prilagođava ovim ciljevima.

Čemu služi povijest? Govoreći idealno, povijest je kičma stvarnosti života jer bilježi vrijeme, mjesta i aktivnosti ljudi. Ona nas štiti od zamišljenih, tajnovitih i hipotetskih rekonstrukcija prošlih događaja te nam pomaže da se suvislije postavljamo prema životu. Zato se je i Bog objavio u povijesti i iz istog razloga je i Biblija praktičan i koristan dokument usprkos svojoj prastarjoj dobi.

Ovo uzvišeno mjesto povijesti u duhovnom iskustvu potkopano je vjerskom isključivosti. Manipulira se povijesnim podacima i tako se stvaraju lažne pretpostavke koje hrane identitet odvajanja od drugih i drugačijih. Na ovaj način povijest postaje važnija od duhovne stvarnosti. Međutim, ispravno primijenjena povijest bi trebala biti podupiratelj središnje teološke poruke Evanđelja. Zlorabljena povijest uvijek je važnija od teologije i doživljava duhovne stvarnosti. Vrlo je lako uočiti ovu zloupotrebu povijesti unutar judeo-kršćanskog vjerskog iskustva. Možemo ju prikazati jednostavnim izričajem: "Oprostite, samo mi sudjelujemo u ovoj posebnoj povijesti... vama je ona nedostupna." Općenito govoreći, čini se da postoji obrazac za ovakav pristup povijesti lako uočljiv u prošlosti. Otpočnimo razmatrati ovo pitanje na primjeru drevnih Židova.

Abraham i židovski narod

Biblijska povijest židovskog naroda bogata je i uzbudljiva. Kao izabrani Božji narod za prenošenje evanđelja čovječanstvu Židovi su bili izuzetno povlašteni. Na svojim povijesnim temeljima u Abrahamu, Izaku, Mojsiju, Jakovu, Davidu itd. bili su izvanredno blagoslovljeni, duhovno i materijalno. Ovi stvarni povijesni vođe bili su najbolji duhovni uzori prema kojima se trebalo ravnati. Ali postupno, umjesto uzdizanja Dobročinitelja i blagoslova koje On udjeljuje narodu, Židovi su gradili svoj identitet nastojeći prisvojiti povijest za sebe. N.T. Wright piše: "Vršenje Tore je bilo... istaknuto jer je omogućilo podizanje 'zida' između Božjeg naroda i poganskog

1 Lloyd J. Averill, *The Exclusiveness of Faith*, *The Christian Century*, January 24, 1962, p. 105.

2 Martin H. Franzmann, „The Inclusiveness and the Exclusive-ness of the Gospel, as Seen in the Apostolate of Paul“, *Concordia Theological Monthly*, Vol. XXVII May 1956 No. 5, pp. 350-351.

svijeta sklonog idolatriji.”³ Zapravo oni su poručivali okolnim narodima: “Oprostite, samo smo mi legitimna djeca Abrahama, Izaka i Jakova. Samo je naš izbavitelj Mojsije, a David kralj. Naš Bog nije vaš bog. Štogaod poduzeli, ne možete se takmičiti s nama, jer povijest je nepovratna.” Ilustrirajmo domašaje ovakvih tvrdnji kratkim osvrtom na najistaknutijeg starog patrijarha Abrama/Abrahama.

Abraham

U biblijskom zapisu Staroga i Novoga zavjeta Abram/Abraham spomenut je 318 puta. Dvije trećine tekstova nalazi se u Starome zavjetu. Starozavjetni tekstovi povijesni su opisi životnih putovanja i seljenja stvarne osobe koja je usred ozbiljnih izazova razvila izuzetno povjerenje u Boga. Zbog toga je nazvan u Novom zavjetu “vjernikom” (Gal 3,9) i “Božjim prijateljem.” (Jak 2,23) Novi zavjet gradi svoju teološku misao na Abrahamovoj povijesti sa svrhom opisa i isticanja duhovnih kvaliteta koje postaju najvažnija obilježja raspoznavanja među Abrahamovim potomcima. Međutim, Abrahama su poštivali iz pogrešnih razloga.

U zategnutoj raspravi sa židovskim vođama, Abrahamovim povijesnim potomcima, Isus im odriče njihovo srodstvo s Abrahamom zbog nedostatka istinske i praktične duhovnosti. Isus jasno opisuje njihovu duhovnu krizu te ističe da su uvjet za postajanje Abrahamovom djecom dobra djela: “Da ste djeca Abrahamova, djela biste Abrahamova činili, a eto, tražite da ubijete mene...” (Iv 8,39-40)

Ivan Krstitelj nastavlja isticati duhovne odlike kao kriterij za pripadanje Abrahamovom potomstvu: “Donosite dakle plodove dostojne obraćenja. I nemojte početi u sebi govoriti: ‘Imamo oca Abrahama!’ Jer, kažem vam: Bog iz ovog kamenja može podići djecu Abrahamovu.” (Lk 3,8)

Apostol Pavao nije pisao protiv Židova i “nije bio preokupiran helenističkim shvaćanjima individualističke etike, jer je u cijelosti bio kršćanin Židov.”⁴ Kao onaj koji piše unutar židovske religije on dokazuje istu stvar opisujući stvarnost povjerenja u Isusa kao znak prepoznavanja istinskog odnosa s Abrahamom.

“Ako li ste Kristovi, onda ste Abrahamovo potomstvo, baštinici po obećanju.” (Gal 3,29) “Shvatite dakle: oni od vjere, to su sinovi Abrahamovi.” (Gal 3,7) “Pismo, predviđevši da Bog po vjeri opravdava pogane, unaprijed navijesti Abrahamu: U tebi će blagoslovljeni biti svi narodi.” (Gal 3,8)

Ova opća, sve-uključiva teološka narav abrahamskog sinovstva, ponajprije utemeljena na kvaliteti duhovnog iskustva, omogućuje evanđelju da bude globalno uvažavano i prihvaćeno. Povijesni Abraham ne smije biti mumificiran u davnoj povijesti od skupine ljudi koji tek dijele njegov genetski kod. On svjedoči stvarnosti svoga postojanja, ali njegov duhovni hod sadrži dragocjeni primjer koji su svi pozvani slijediti na putu u Novu zemlju koju prpžimaju nebeska načela, bez obzira na nacionalno i rasno porijeklo, kulturno ili vjersko nasljeđe.

3 N.T. Wright, *Paul and the Faithfulness of God* (London, UK, SPCK, 2013), 193.

4 Dragutin Matak, *The Empirical Development of a College Curriculum of the Epistle to the Galatians* (Maruševac: Adventistički teološki fakultet, 2008), 44.

Crkva, Petar i apostolska sukcesija

Događajem Krista otpočinje doba Crkve, a slična isključivost se nastavlja. U Isusu Kristu Bog se objavio u povijesti kako bi blagoslovio cijeli svijet. Isus je jasno najavio ovu misiju: "Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju." (Mk 16,15) Međutim, ista zloupotreba povijesti koja potiče vjersku isključivost postepeno se pojavljuje u kršćanstvu.

Na samom početku Crkve kršćani – i iz židovstva i iz poganstva – morali su razriješiti dvojbu trebaju li prihvatiti židovsku vjersku tradiciju prije prihvaćanja Krista. Incident u Antiohiji (Gal 3,11-14) zorno ilustrira ozbiljnost ovog problema.⁵ Tada je sazvan Jeruzalemski sabor, a glavni je zaključak bio: židovsko vjersko-nacionalističko navaljivanje ne smije biti snažnije od stvarnosti događaja Krista. Obraćeni na kršćanstvo ne moraju prihvaćati židovsku povijesnu religiju ili postajati Židovima prije odlučivanja za Krista. Oni su trebali izgrađivati izvornu duhovnost na temelju svojeg povjerenja u Krista, a židovsku su vjeru trebali razumijevati kroz realnost dugo očekivanog Mesije – Isusa. N.T. Wright spretno opisuje bit ovog novog naglaska:

Novi oblik poslušnosti Tori je bilo propisano i pospješeno (iz srca u što nije bio uključen Torin propis kao što je obrezanje!); nova vrsta 'apokalipse' se dogodila i još se događala (objavljivanje Isusa kao Mesije, oboje i u samim događajima evanđelja i u prisutnom objavljivanju Evanđelja); spasenje se događalo i povijest se odvijala, ali ne u onom odnosu kako si je nekad Pavao to mogao zamišljati (povijest je bila u istoj mjeri i povijest prokletstva i povijest spasenja, a obje su dosegle svoj *telos* unutar Mesije).⁶

Bog je izvanredno djelovao u povijesti, a božanska potvrda izravnog pristupa Bogu kroz Mesiju temelj je čovjekovog duhovnog identiteta na odgovarajući način piše apostol Pavao: "Sam Duh susvjedok je s našim duhom da smo djeca Božja; Ako pak djeca, onda i baštinici, baštinici Božji, a subaštinici Kristovi, kada doista s njime zajedno trpimo, da se zajedno s njime i proslavimo." (Rim 8, 16-17)

Na saboru u Jeruzalemu Crkva je bila spašena od pogrešnog razumijevanja Starog zavjeta, pa tako i od zloupotrebe povijesti koja potiče na vjersku isključivost. Oslobođeno od povijesnog tereta ove vrste evanđelje se brzo širilo.

Međutim, drugo je iskušenje nadolazilo, a ovaj put Crkva mu nije odoljela - autoritet apostolske/biskupske sukcesije. Postoje tri vrste sukcesije: eklezijastička, doktrinarna i episkopalna.⁷ Posljednja se još zove apostolska sukcesija. Rasprava o apostolskoj sukcesiji široka je i složena jer uključuje razna prisvajanja neprekinute povijesne veze s apostolima i njihovim neposrednim nasljednicima kojima su navodno darovane posebne moći, ponajprije da zareduju svećenike. Ona je u uskoj vezi s idejom eklezijalne sukcesije po kojoj organizirana Crkva postoji neprekidno od početka. Prema doktrinarnoj sukcesiji isto učenje postoji još od apostola. Ova je rasprava mogla davno prestati da je Biblija, naročito Novi zavjet prihvaćen kao jedina stvarna sukcesijska komponenta u apostolskoj crkvi.

5 Dragutin Matak, „Još jedno razmatranje događaja u Antiohiji (Gal 2,11-14)“ *Kairos*, 6/1 (2012), str.47-56.

6 N.T. Wright, *Paul and the Faithfulness of God*, str. 1262.

7 R.E. Higginson, 'Apostolic Succession' u: Walter A. Elwell, ed., *Evangelical Dictionary of Theology* (Grand Rapids, MI.: Baker Book House, 1984), 73.

Umjesto toga tvrdi se kako su razne crkve ustanovljene oko zapaženih episkopalnih središta koja su osnovali apostoli. Tako Konstantinopoljska patrijaršija vjeruje da je sv. Andrija njen osnivač, a isto tvrdi i Ruska pravoslavna crkva. Aleksandrijska patrijaršija kaže da ju je osnovao sv. Marko. Armenska apostolska crkva smatra da su njezini osnivači sv. Bartolomej i Juda. Antiohijska patrijaršija vjeruje u neprekinutu vezu s prijestoljem sv. Petra, a isto izričito tvrdi i Rimokatolička crkva. Ima još crkava koje si prisvajaju neki oblik episkopalne, apostolske sukcesije, kao što je Anglikanska crkva i neke luteranske crkve. Onim zajednicama koje ne mogu dokazati neprekinutu povezanost s apostolima, kao što su to brojne protestantske crkve, odriče se i naziv *crkva*.⁸

Razmotrimo поближе apostolsku sukcesiju (nasljeđivanje autoriteta) prema razumijevanju i prakticiranju Rimokatoličke crkve. Dokazuje se da postoji neprekinuti povijesni slijed rimskih biskupa počevši od apostola Petra do današnjeg pape preko kojeg se vjerski autoritet prenosi na regionalne biskupe i svećenike. Iako se ne osporava slično nasljeđivanje vjerskog autoriteta ortodoksnim crkvama, rimska povezanost s apostolskom crkvom ostaje jedinstvena i nepovnljiva. Poruka ovakvog religijskog establišmenta bila bi: 'Oprostite, samo smo mi imamo direktnu vezu s Nebom na osnovi povijesnog nasljeđivanja apostolskog autoriteta... Vi možete izvrsno poznavati Bibliju, imati vjerodostojno duhovno iskustvo, ali nikada ne možete biti di-onicima pune mjere božanskih milost, jer one dolaze preko sakramenata koje samo mi valjano udjeljujemo.' U dekretu o ekumenizmu s II. vaticanskog koncila koji je izdan 21. studenog 1964. doslovno piše:

Pa ipak, od nas rastavljena braća, bilo kao pojedinci bilo sabrani u svoje Zajednice i Crkve, ne uživaju onog zajedništva što ga je Isus Krist htio darovati svima onima koje je preporodio i skupno oživio u jedno tijelo i na novi život a Pisma ga i časna Predaja is-povijedaju, samo po katoličkoj Kristovoj Crkvi, koja je sveopće sredstvo spasenja, može dostići sva punina spasonosnih sredstava. Ta vjerujemo da je samo apostolskom Zboru na čelu s Petrom Gospodin povjerio sva dobra Novoga saveza, radi uspostavljanja jednoga Kristova tijela na zemlji kojemu valja da se potpuno priteljove svi koji na neki način već pripadaju Božjem narodu.⁹

Ključni biblijski tekst koji se tumači povijesno umjesto teološki poznata je metafora o stijeni koja navodno predstavlja Petra, a ne njegovo povjerenje u Isusa koje je upravo tom prigodom izrazio. Prisjetimo se toga teksta:

8 Rimokatolici priznaju valjanost apostolske sukcesije biskupa, a po njima i svećenike Istočnoj Pravoslavnoj Crkvi, Orijentalnoj Pravoslavnoj Crkvi, Istočnoj Crkvi i Starokatoličkoj Crkvi (samo Uniju u Utrechtu). Istočna Pravoslavna Crkva uglavnom priznaju rimokatoličke redove, ali imaju drugačiji koncept apostolske sukcesije koja postoji izvan Istočne Pravoslavne Crkve. Izostanak apostolske sukcesije kroz biskupe je osnovni razlog zašto se protestantske zajednice ne smatraju crkvama od strane Istočnih Pravoslavaca i Rimokatoličke Crkve. (http://en.wikipedia.org/wiki/Apostolic_succession)

9 *Drugi vaticanski koncil, Dokumenti*, priredio Josip Turčinović, (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1980) str. 213.

Isus pita učenike: 'A vi, što vi kažete, tko sam ja?'

Petar odgovara: 'Ti si Krist-Pomazanik, Sin Boga živoga.'

Isus govori Petru: 'Blago tebi, Šimune, sine Jonin, jer ti *to* ne objavi tijelo i krv, nego

Otac moj, koji je na nebesima. A ja tebi kažem: Ti si Petar-Stijena i na *toj* stijeni

sagradit ću Crkvu svoju i vrata paklena neće je nadvladati.' (Mat 16,15-18)

Metaforu o "ključevima kraljevstva nebeskoga" koja slijedi valja čitati u istome kontekstu, ali potreba za pravdanjem isključivog prava na povijest, koje nitko ne može imati, utjecala je na razumijevanje ovog jasnog biblijskog teksta. Protiv ovakvih povijesnih, radije nego teoloških, tumačenja ovih tekstova protestirala je skupina od oko sto trideset biskupa na I. vatikanskom koncilu u drugoj polovici 19. stoljeća (1869.-1870.). Jedan od najglasnijih bio je i hrvatski biskup Josip Juraj Strossmayer.

Ovo, čini se, trajno nadmetanje među kršćanima podsjeća na sporenja među dvanaest Isusovih apostola oko toga tko će biti prvi. Isusov je odgovor toliko jasan i njima i nama danas, da bi trebalo uložiti napor krivo ga razumjeti:

I dođoše u Kafarnaum. I već u kući upita ih: 'Što ste putem raspravljali?' A oni umukoše jer putem među sobom razgovarahu o tome tko je najveći. On sjede i dozove dvanaestoricu te im reče: 'Ako tko želi biti prvi, neka bude od svih posljednji i svima poslužitelj!' I uzme dijete, postavi ga posred njih, zagrli ga i reče im: 'Tko god jedno ovakvo dijete primi u moje ime, mene prima. A tko mene prima, ne prima mene, nego onoga koji mene posla.' (Mk 9,33-37)

Nadmetanje i isključivost nikada ne doprinose duhovnoj ljepoti zajedništva u Isusu Kristu koja je osnovni smisao kršćanstva, već stvara krizu duhovnih vrijednosti koje su daleko od Isusove poniznosti i zauzetosti za sve ljude, pa i svoje neprijatelje. Od ove bolesti svi pomalo bolujemo.

Protestantska isključivost

Jedan od osnovnih ciljeva protestantskog pokreta šesnaestog stoljeća bio je oduprijeti se isključivom autoritetu rimskoga pape. Na osnovi poznatih opredjeljenja *sola Scriptura*, *sola gratia* i *sola fide* gradila se kršćanska protestantska duhovnost. Izvorno evanđelje postajalo je dostupno i poznato običnim ljudima – puku. Iako bi se očekivalo da će ovakvo duhovno usmjerenje iznad svega cijeniti osobne duhovne vrijednosti, protestanti nisu odoljeli iskušenju privajanja povijesti kako bi promovirali svoju vjersku institucionalnu posebnost.

Rimokatolici tvrde da se reformacijom šesnaestog stoljeća stvorio nepremostivi diskontinuitet u apostolskom nasljeđu (sukcesiji) i zbog toga protestanti ne mogu računati na izravnu vezu s apostolskom crkvom.¹⁰ Međutim, neke protestantske crkve se ne mire s ovakvom tvrdnjom, već pod svaku cijenu nastoje zadržati i dokazivati povijesnu povezanost s apostolima. Zapravo među protestantima postoje nastojanja u oba smjera, prema apostolskoj sukcesiji i dalje od nje.

¹⁰ Thomson-Uberuaga, William, „Continuity Amidst Disruption: The Spirit and Apostolic Succession at the Reformation“, *Horizons* 29 no 2 Fall 2002, p 290-298.

Anglikanska crkva ide tako daleko da tvrdi kako: "Budući da je Crkva nastala prije i bez knjiga Novoga zavjeta, ... 'apostolska služba' mora imati prioritet nad Pismom u ovom pogledu."¹¹ Na taj način oni se ponajprije oslanjaju na povijesnu povezanost s apostolima, a ne na teološko nasljeđivanje izvornih vrijednosti apostolske crkve koja je sadržana u Pismu.

Čini se da sve zavisi od povijesne povezanosti apostolata s današnjim institucijama, a ne od teologije Novoga zavjeta o duhovnom autoritetu.

Jedan od suosnivača prokatoličkog oxfordskog pokreta u Anglikanskoj crkvi, John Keble, zauzeo je stav koji prenosi W. Walker: "Put spasenja je kroz prihvaćanje krvi Kristove u euharistiji koju valjano udjeljuju samo oni koji su u apostolskoj sukcesiji."¹²

Otto F. Stahlke dalje objašnjava: "Njemačke i danske luteranske crkve nisu u prošlosti smatrale valjanom rimsku apostolsku sukcesiju, niti su ju nastojale steći.

Švedska luteranska crkva je ostala u sukcesiji povijesnim slučajem, ali ju ne smatraju bitnom. Oni ju opisuju frazom: 'Imamo ju, a to je kao da ju i nemamo.'¹³

Protestantske crkve koje se trude oko sukcesije ne prihvaćaju tvrdnje Rimokatoličke crkve o sukcesiji, ali su opet na svoj način zainteresirane za povijesno apostolsko nasljeđe.

Još jedna tvrdnja koju protestanti ne izostavljaju kako bi promovirali svoju autentičnost jest i isticanje neporecivih povijesnih činjenica o svojem osnutku u prvoj polovici 16. stoljeća. Na tim se osnovama gradi neka vrsta različitosti od stotina skorijih protestantskih pokreta. Ovi "mlađi" protestanti mogu ih čuti kako praktički kažu: "Oprostite, samo mi, protestanti reformacijske baštine, koji smo blizu apostolima i koje je osnovao u 16. stoljeću sam Luther (1483.-1546.) ili Calvin (1509.-1564.), posjedujemo povijesna *creda* (vjerovanja), a ako želite saznati iz prve ruke o 'opravdanju vjerom', slušajte nas. Autentično evanđelje propovijeda se u našim redovima."

Adventistička isključivost

Isključivost, koja je zasnovana na posebnim povijesnim događajima ili osobama, nije mimoišla ni novije vjerske pokrete koji nisu u stanju formirati svoj vjerski identitet na davnim povijesnim posebnostima.

Adventisti sedmog dana vjeruju da su *Crkva ostatka* koja ima nešto važno prenijeti svijetu - vijest trojice anđela iz Otkrivenja 14,6-12. Ovo samorazumijevanje temelji se na njihovom tumačenju proročanstava u knjizi Otkrivenja. U Otkrivenju 12,17; 19,10; 22,8-9 nalazimo dodatne karakteristike Ostatka. Jedna je vršenje Božjih zapovijedi, imajući naročito na umu zapovijed o suboti¹⁴, a druga je koncept "svjedočanstvo Isusovo" koje ista knjiga tumači kao "proročki duh" (19,10) što ima posebni značaj u ovoj raspravi. Hans K. LaRondelle objašnjava:

Mada je tokom godina izraz 'svjedočanstvo Isusovo' iz Otkrivenja 12,17, bilo korišteno kao sinonim za 'Vjera Isusova' novo je tumačenje nastalo 1850-tih. Sada

11 Otto F. Stahlke , „The Apostolic Succession In Recent Lutheran Discussions“ *Springfielder* 26 no 1 Spr 1962, p 36.

12 Williston Walker, *A History of the Christian Church* (Edinburgh. I)K: T. & T. Clark, 1970), 498.

13 Stahlke , „The Apostolic Succession In Recent Lutheran Discussions,“ 38.

14 Richard Rice, *The Reign of God* (Berrien Springs: Andrews University Press, 1985), 230.

je 'svjedočanstvo Isusovo' povezano s proročkim darom očitovanim u službi i spisima Ellen G. White (Otk 19,10). Ovo tumačenje je postalo identifikacijski znak crkve ostatka iz Otkrivenja 12,17. i bilo je uključeno u misijsku proklamaciju Crkve Adventista sedmog dana.¹⁵

Ovo je učenje među temeljnim adventističkim vjerovanjima koja se redovito tiskaju u crkvenom godišnjaku. Mijenja se samo redni broj pod kojim se ovo vjerovanje objavljuje. U crkvenom godišnjaku iz 2012. pod rednim brojem 18 ovo vjerovanje glasi: "Jedan od darova Svetog Duha je proročki dar. Ovaj dar je znak raspoznavanja crkve ostatka i očitovan je u službi Ellen. G. White."¹⁶

Povijesno gledano adventistički je pokret blagoslovljen djelom i doprinosom Ellen G. White koju se smatra proročicom, iako ne od strane svih adventista. Adventisti vjeruju da im je povjerena posebna uloga u širenju evanđelja svijetu vraćanjem pozornosti na Boga Stvoritelja, Spasitelja i Suca koji skoro dolazi. Nema ništa loše u formiranju vjerskog identiteta na osnovi službe čovječanstvu koja ima svoj misijski cilj i povijenost. Pažljivim proučavanjem Biblije skupina relativno mladih ljudi gradila je kršćansku duhovnost na adventistički način u istočnom dijelu Sjedinjenih Američkih Država sredinom 19. stoljeća. Na sličan su način nastajali mnogi vjerski pokreti i redovi unutar kršćanstva.

Međutim, zasnivati svoju posebnost na činjenici da je Ellen G. White bila jedan od istaknutih pionira adventnog pokreta, predstavljalo bi klasičnu zloupotrebu povijesti koja sigurno vodi u vjersku isključivost. Mi bismo tada slali slijedeću poruku drugim kršćanima i ostalima: "Oprostite, samo se u našim redovima nalazi suvremeni prorok – Ellen G. White kao znak prepoznavanja *Crkve ostatka*. Vi ne možete biti 'ostatak' baš kada biste i htjeli biti." Ovakav bi stav svakako osujetio dosege evanđelja sadržanog u vijestima trojice anđela. To bi isto značilo da niti jedan duhovni pokret, osim adventista, ne bi mogao biti dijelom ostatka, čak kada bi objavljivao vijesti trojice anđela, poštivao Božji zakon – uključujući i zapovijed o suboti, jer ne bi nikada mogao tvrditi da je u njihovoj povijesti nastanka među njima djelovala Ellen G. White. Ovakvo razumijevanje adventističkog identiteta kao crkve ostatka bilo bi ne samo isključivo već nakaradno i suprotno adventističkom razumijevanju nevidljive crkve.¹⁷ Bio bi to još jedan generator duhovne krize koja potresa svijet.

Međutim, postoji uravnoteženiji stav prema službi Ellen G. White u kojem dominiraju teološki, a ne povijesni sadržaji.

Ellen G. White kao Abraham

Poučeni zloupotrebom povijesti u odnosu na Abrahama, ulogu Ellen G. White u duhovnom ostatku valja razumjeti prvenstveno teološki. Povijest nam pomaže držati na umu da je riječ o stvarnoj gospođi sa zapaženim duhovnim potencijalima koja je, uz svoj obiteljski život, propovijedanjem i izuzetno plodonosnim pisanjem bila i ostala kanal Božje ljubavi kojim se izljevaju

15 Hans K. LaRondelle, „The Remnant and the Three Angels' Message“ *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*, Editor, Raoul Dederen (Hagerstown, MD.: Review and Herald, 2000). 886.

16 <http://www.adventist.org/beliefs/fundamental/index.html>

17 Raul Dederan. „Crkva“. u *Biblijski pogledi*, vol 10. br. 19-20, 2002. str. 168-171.

Njegovi blagoslovi na mnoge, adventiste i neadventiste. Njezinom službom, kao i Abrahamovom, a nadam se i našom, svi narodi mogu biti blagoslovljeni. Ova univerzalnost duhovnog domašaja teološkog je karaktera i ne zavisi od povijesnih čimbenika.

Adventisti su bili pažljivi u primjenjivanju tekstova iz Knjige Otkrivenja na svoj pokret:

U duhu duboke poniznosti primjenjujemo ove tekstove na Adventni pokret i njegovo djelovanje, jer shvaćamo ogromne implikacije ovakve interpretacije. Iako vjerujemo da tekst u Otkrivenju 12,17 upućuje na nas kao ljude proroštva, ni u kom slučaju ove retke ne primjenjujemo u duhu oholosti. Za nas je to logični zaključak našeg sustava tumačenja proročanstava.

Činjenica da ovako razumijemo ove tekstove ne znači da na bilo koji način vjerujemo kako smo mi jedini istinski kršćani na svijetu, ili da smo mi jedini koji će biti spašeni. Mada vjerujemo da je Crkva adventista sedmog dana vidljiva organizacija kroz koju Bog objavljuje svoju posljednju posebnu poruku svijetu prisjećamo se načela koje je Krist uspostavio kad je rekao: 'Imam i drugih ovaca, koje nisu iz ovog ovčinjaka. I njih treba da dovedem i glas će moj čuti i bit će jedno stado, jedan pastir.' (Ivan 10,16.)

Adventisti sedmog dana čvrsto vjeruju da Bog ima *dragocjeni ostatak*, mnoštvo ozbiljnih i iskrenih vjernika, u svakoj crkvi, ne izuzimajući ni Rimo-katoličku zajednicu, koji žive prema svjetlosti koju im je Bog dao. Veliki Pastir ovaca prepoznaje ih kao svoje i poziva ih u jedan veliki tor i jedno veliko zajedništvo koje se priprema za Njegov dolazak. Naše stajalište jasno formulira Ellen G. White: 'Među zemaljskim stanovnicima, raspršenima u svakoj zemlji ima onih koji nisu sagnuli svoje koljeno pred Balom. Kao zvijezde na nebu, koje se javljaju samo noću, ovi odani i vjerni će zasjati kad 'zemlju pokrije tmina i mrklina narode.' (Iz 60,2)¹⁸

Svi koji žele mogu se poučiti životnim primjerom skromne Božje sluškinje i zajedno s njom svjedočiti za svojega Isusa tako što će: 1) voljeti Boga, svojega Stvoritelja, Spasitelja i Suca; 2) cijeliti Bibliju i redovito ju proučavati kao jedino mjerilo životnih vrijednosti; 3) hrabro svjedočiti o ljubavi Božjoj nesebičnim zauzimanjem za dobro svih ljudi; 4) uvijek težiti u svemu što činimo za vodstvom Svetoga Duha koji djeluje jedino u ozračju ljubavi, radosti, mira, velikodušnosti, uslužnosti, dobrote, vjernosti, blagosti i uzdržljivosti (Gal 5,22-23). Duhovni darovi ove ponizne i hrabre žene mogu biti za sve "manje svjetlo koje vodi ljude i žene većem svjetlu."¹⁹

Zaključak

Navedeni primjeri vjerske isključivosti, koja stvara prostor za krizu zbog obezvrjeđivanja praktične i istinske duhovnosti, nisu jedini niti se samo odnose na kršćanstvo. Ovu vrstu isključivosti mogli bismo nazvati institucionalnom. A što je s osobnom koja možda nije tako očita, a živi od skrivenih predrasuda prema drugim i drugačijim ljudima? Isključivost kao osnovni uzrok krize duhovnosti raširena je bolest koja je pogibeljna za sve ljudske odnose.

18 *Questions on Doctrine*, (Washington, D.C.: Review and Herald, 1957), 191-192; E. G. White, *Prophets and Kings*, (), 188, 189.

19 E. G. White, *The Review and Herald*, January 20, 1903, (Citirano u *Colporteur Ministry*, 125. ili 3SM 30.4.)

Stari Židovi nisu uspjeli u potpunosti ostvariti svoju misiju u svijetu jer su prisvajali svoju bogatu povijest za sebe umjesto da ju dijele s drugima uzdižući Dobročinitelja koji je spreman silno blagosloviti cijeli svijet. Mumificirali su Abrahama, Izaka, Jakova i Mojsija u svojoj povijesti umjesto da podjele duhovna iskustva starih patrijaraha sa cijelim svijetom.

Iako je crkvu ustanovio Utjelovljeni Bog i odaslao ju u opću i univerzalnu misiju po svemu svijetu i svim ljudima, postepeno tijekom stoljeća događala se zlouporaba povijesti, poticana vjerskom isključivosti. Trzavice oko apostolske sukcesije podsjećaju na raspre među Isusovim učenicima oko toga tko će biti prvi. Umjesto da je ujedinjeno duhovnim vrijednostima bez obzira na rasne, nacionalne, kulturološke i društvene raznolikosti, kršćanstvo je pokazalo da je u stanju dijeliti se više od ikogej drugog vjerskog i ideološkog pokreta.

Protestanti su protestirali protiv neprimjerene uporabe crkvenog autoriteta, ali nisu odoljeli iskušenju da se oslanjaju na izuzetnu povijesnost kako bi održali vjerski i društveni status protestantizma. Neki od njih drže da bez povijesne apostolske sukcesije ne bi bili dovoljno svoji. Teško im je zamisliti svoj vjerski identitet bez svojih pionira, kao što su Luther i Calvin, te povijesnih vjerovanja koja ih izdvajaju od drugih – posebno od novijih protestantskih pokreta.

Adventisti su blagoslovljeni službom gospođe Ellen G. White. Oni vjeruju da je njenom misijom ostvareno ono što su u biblijska vremena činili Božji glasnogovornici – proroci. I adventisti i drugi kršćani mogu donositi svoje zaključke o njoj na temelju njezina života i djela. Međutim, adventisti ne smiju nikada isticati njenu prisutnost u povijesti na račun njenog duhovnog i teološkog doprinosa. Kao Abraham ova ponizna i hrabra žena može na poseban način svjedočiti o Isusu svim ljudima našeg planeta.

Povijesne činjenice uvijek ostaju dijelom nečijeg identiteta, ali nikada ne smiju biti pretvorene u idole. Glavni sastojak uravnoteženog vjerskog identiteta i misije je teološke, a ne povijesne naravi. U takvom misaonom okviru smatrati svako ljudsko biće članom ljudske obitelji, koja ima jednog i zajedničkog Roditelja, predstavlja najviši duhovni domet koji je ostvariv. Na ovakav način Evanđelje se uspješno pronosi svijetom.

Isticanje povijesti na račun teologije problematično je i u biblijskoj egzegezi, naročito kod razumijevanja apokaliptičkih tekstova. Historicizam može vrlo lako nadjačati teološko značenje biblijskih proročkih sadržaja. Ali to bi mogla biti tema za neko drugo razmatranje. Zasada pripazite. Ne dozvolite da vas povijesnost prevvari. Povijest samo podupire teologiju.

SUMMARY:

The Misuse of History through Religious Exclusiveness as a Major Obstacle to the Transmission of the Gospel

History is the backbone of life's reality because it protects us from imaginary, mystical and hypothetical reconstructions. Because of that God revealed Himself in history. However, this noble place of history in spiritual experience is undermined by its misuse through religious exclusiveness. Historical data is manipulated to provide false presumptions which support an identity of separation from others. In this paper we will briefly point out to some examples of Christian religious exclusiveness which are the obstacle to translatability of the

Gospel to the world. Finally, we conclude that the historical facts will always remain elements of identity, but they should never be idolized. The main ingredient of a balanced religious identity and mission is theological and not historical in nature. In such a frame of mind, creating the culture of regarding every human being as a part of human family with the same Parents, the Gospel is naturally and efficiently communicated.

Key words: *religious exclusiveness; transmission of the gospel; Jews; Catholics; Protestants; Adventists*

Ovaj je članak objavljen i na engleskom jeziku: Dragutin Matak, „The Misuse of History through Religious Exclusiveness as a Major Obstacle to the Transmission of the Gospel,” u *Faith in Search of Depth and Relevancy*, urednik, Reinder Bruinsma (London: Trans-European Division of Seventh-day Adventists, 2014), 339-351.

